

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงเกิดปัญหาสังคมขึ้นหลายรูปแบบ ในส่วนของการศึกษา มีการเปลี่ยนรูปแบบโครงสร้างต่าง ๆ ของหลักสูตร เพื่อให้การพัฒนาทางด้านสติปัญญา และร่างกายของเยาวชน มีความสอดคล้องกับสังคมในปัจจุบัน สถาบันการศึกษาของไทยจึงมีการเคลื่อนไหวด้านเทคนิค วิธีการต่างๆ ที่จะนำไปใช้กับเด็กเพื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของการศึกษาไทย สำหรับการศึกษาในระดับประถมศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ได้กำหนดจุดเน้นสำคัญประการหนึ่ง คือ ให้เด็กได้ ผูกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์ และนำมาใช้ป้องกันและแก้ปัญหาได้ จากการเรียนรู้ประสบการณ์ตรงโดยฝึกปฏิบัติ คิดเป็น ทำเป็น ส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ได้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการในด้านต่าง ๆ

องค์การนาซาเคยมีการศึกษาเรื่องความคิดสร้างสรรค์ โดยทดสอบเด็กอายุน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 160,000 คน และติดตามทดสอบเด็กกลุ่มนี้ไปจนถึงอายุ 15 ปี พบว่า เด็กอายุน้อยกว่า 5 ปี มีความคิดสร้างสรรค์อยู่ระดับร้อยละ 98 เด็กอายุ 10 ปี มีความคิดสร้างสรรค์อยู่ระดับร้อยละ 30 เด็กอายุ 15 ปี มีความคิดสร้างสรรค์อยู่ระดับร้อยละ 12 ส่วนการศึกษาในผู้ใหญ่จำนวน 280,000 คน พบว่าระดับความคิดสร้างสรรค์อยู่ที่ร้อยละ 2 (จิตรรา วงศ์บุญสิน 2551: 6)

หลังจากที่ค้นคว้าสภาพปัญหา การศึกษาของประเทศ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและจากการวิจัยของสถาบันการศึกษาหลายแห่ง พบว่า ความรู้ ความสามารถของเด็กไทย ในด้านกระบวนการคิด ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร การเรียนสาระทัศนศิลป์ของนักเรียนในปัจจุบัน นักเรียนมักจะวาดภาพเลียนแบบเป็นส่วนใหญ่ เมื่อไม่มีแบบจึงไม่สามารถวาดภาพได้ หรือต้องใช้เวลานานในการที่จะวาดภาพอะไรสักอย่าง นักเรียนจะไม่มีความคิดจินตนาการในการคิดแบบของภาพที่จะวาด ภาพมักออกมาโดยไม่พิถีพิถัน บางครั้งงานที่ทำจะไม่สำเร็จในเวลาที่กำหนด เพราะขาดความคิดสร้างสรรค์ในการวาดที่เป็นตัวของตัวเอง จึงเห็นได้ว่านอกจากการสอนให้เด็กได้ความรู้แล้วนั้น นอกจากทักษะการคิดแล้วต้องเพิ่มสิ่งที่เร้าใจ และแปลกใหม่เพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานศิลปะให้ประสบความสำเร็จ

และนอกจากนี้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระก็มีผลต่อการพัฒนาด้านความคิด และทักษะการปฏิบัติของเด็กเป็นอย่างมาก เพราะฉะนั้น การศึกษาของไทยจึงควรเร่งพัฒนาระบบ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กได้รับการฝึกด้านกระบวนการคิดอย่างมีความคิด สร้างสรรค์เพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาต่างๆ พร้อมกับมีความคิดแยกแยะสิ่งที่ควรปฏิบัติและไม่ควร ปฏิบัติได้ เพื่อให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เพราะในส่วนของพัฒนาคุณภาพของเยาวชนนั้น การศึกษาเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพประชากร ดังพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแก่ครูใหญ่และนักเรียน ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ความว่า " การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ จำเป็นต้องมีลักษณะประการหนึ่ง คือ มีความคิดสร้างสรรค์ " (กรมวิชาการ, 2534:33) สาระทัศนศิลป์เป็นวิชาที่จัดประสบการณ์การเรียนการสอนด้านศิลปะให้กับผู้เรียนตามวุฒิภาวะ เพื่อส่งเสริมการ แสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ รวมทั้งพัฒนาในด้านต่างๆ ของเด็กโดยเน้นการ ปลุกฝังทัศนคติ และการสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีให้กับเด็กในรูปของการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากปัญหาดังกล่าว ในการสอนสาระทัศนศิลป์จึงควรจะมีการสอนที่หลากหลายและมีสื่อประกอบที่ทำให้การสอนสมบูรณ์ขึ้น นิทานและดนตรีจึงเป็นสื่อการสอนของสาระทัศนศิลป์ ในเรื่องของความคิดสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยได้นำมาเป็นสื่อประกอบการสอนในครั้งนี้เพราะจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและนิตยสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กในวัย 7-9 ขวบ การฟังเป็นส่วนสำคัญในการเรียนรู้ การฟังนิทานและดนตรีได้เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้การพัฒนาการด้านความคิดและจินตนาการให้มากขึ้นได้เหมาะสมกับวัย

การเล่านิทานนั้น มนุษย์มักนิยมอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน มาตั้งแต่สมัยโบราณมาแล้ว ชุมชน แต่ละชุมชนถึงจะมีความแตกต่างกันแต่มีสิ่งสามัญเหมือนกันคือ ความต้องการ "การ บันเทิง" ครีกครื้น หายเหงา ผู้เล่านิทานจึงต้องเป็นคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ ผูกเรื่องขึ้น โดยอาศัยประวัติคนจริงๆ บ้าง อาศัยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงๆ และตกแต่งเติมสร้างต่อเมื่อมนุษย์มีความเจริญทางความคิดมากขึ้นก็ยังปรับปรุงลักษณะและกลวิธีการเล่านิทานให้ดียิ่งขึ้น สำหรับเด็ก นั้นจะมีเด็กจะมีการพัฒนาทางด้านความคิดสร้างสรรค์ จากเดิมมากขึ้น มีความช่างคิดช่างฝัน นำ เหตุการณ์ดังกล่าวมาผูกเป็นเรื่องราวหลากหลายสีสัน จะแสดงออกมาทางด้าน การพูด การเขียน

โลกส่วนตัว มีการจินตนาการเป็นตัวของตัวเองอยู่แล้วเมื่อได้รับประสบการณ์จากการฟัง และอาจจะสื่อเป็นภาพได้ (ไพพรรณ อินทนิล 2534 :4) นิทานยังเป็นสื่อในการพัฒนาการอ่านออกเสียงควบกล้ำของเด็กและทำให้เด็กจดจำเนื้อหาได้อย่างรวดเร็ว โดยนำนิทานมาแต่งเป็นเพลงเพื่อให้เด็กได้ฝึกร้อง และโดยธรรมชาติของการร้องเพลงผู้ขับร้องย่อมพยายามที่จะออกเสียงได้ถูกต้องตามอักขรวิธี เพื่อให้เกิดความไพเราะ (เพ็ญญา สุริยกันต์ 2544:5)

ส่วนผลกระทบของเสียงดนตรี ที่สมองตีความหมายนั้น มีการทำงานอย่างเป็นระบบ และเสียงดนตรีก็สามารถเปลี่ยนแปลงอารมณ์ได้ทั้งใน ขณะที่รู้สึกตัวและไม่รู้สึกตัว (ศศิธร ปรีอทอง.2537:3) ได้กล่าวไว้ว่าดนตรีที่ก่อให้เกิดความสุขของจิตใจ อารมณ์ ควรเป็นดนตรีประเภทที่มีความยาวพอสมควร ดนตรีคลาสสิก หรือดนตรีไทยเดิม ซึ่งมีประโยชน์ต่อการทำให้จิตใจสงบลงได้มากกว่าเพลงป๊อปปูล่าทั่วไป เพราะสามารถ ดึงอารมณ์ให้คล้อยตามไปได้ติดต่อกันโดยไม่สะดุด ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งในเนื้อหาของกระบวนการศึกษาทั้งเป็นตัวประกอบสำคัญที่ส่งเสริมบุคลิกภาพของแต่ละคน ดนตรียังก่อให้เกิดความรู้สึทางอารมณ์ต่างๆ ความนึกคิด สามารถสร้างมโนภาพได้ (ศศิธร ปรีอทอง 2537:22)

ในเรื่องราวของความคิดสร้างสรรค์ เป็นสิ่งที่ทุกคนควรที่จะให้ความสำคัญมากขึ้นในปัจจุบัน โดยปกติแล้วคนส่วนใหญ่จะมอง และเน้นพัฒนาการของเด็กในเรื่องของทางด้านการร่างกาย และสติปัญญา โดยมองข้ามในส่วนที่สำคัญของชีวิตไป โดยเฉพาะในเรื่องของความคิดสร้างสรรค์การส่งเสริมให้เด็กได้กล้าคิด กล้าแสดงออก รู้จักหาสาเหตุในแง่มุมอื่นๆ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญมากกว่าการเรียนรู้แบบการท่องจำ กิลฟอร์ด (Guilford 1959) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมที่เป็นความคิดสร้างสรรค์นั้นมีความสัมพันธ์กับการเรียนสาระทัศนศิลป์มาแต่เดิมแล้ว ซึ่ง อนาสตาเซีย (Anastasia 1968) มีความเห็นว่า บุคคลที่มีความถนัดหรือความสามารถพิเศษทางศิลปะ จะเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ และจากงานวิจัยของ สเต็ป (Stapp) พบว่า ผู้ที่เรียนศิลปศึกษาจะมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่า ผู้ที่ไม่ได้เรียนศิลปะ (จงลักษณ์ ช่างปลื้ม 254:14)

จากการสืบค้นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นว่ามิจานวิจัยการใช้นิทานและเสียงเพลงส่งเสริมด้านความคิดสร้างสรรค์ได้ทุกด้าน เริ่มจากสติปัญญา ผู้เรียนมีความคิดหลากหลายตามจินตนาการ มีทักษะการปฏิบัติจากประสบการณ์ตรงที่ได้รับ อารมณ์แจ่มใส สนุกสนาน ทำให้สมองคลายเครียดและสามารถสร้างความคิดใหม่อย่างสร้างสรรค์ได้ อวัยวะส่วนต่างๆ ที่ได้รับ มีการเคลื่อนไหวตอบสนองอย่างสมบูรณ์ เมื่อผู้เรียนได้รับครบทุกด้าน

กระบวนการคิดต่างๆ จึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและสามารถทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพใน ส่วนตัวผู้เรียนก็มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น

จากเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการสอนโดยใช้การเล่านิทานและ เสียงดนตรีมาประยุกต์ใช้ให้เกิดศักยภาพทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ในการสอนสาระทัศนศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ว่ามีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ ในงานศิลปะสูงขึ้นและเพื่อเป็นแนวทาง ให้แก่ผู้สอนได้นำไปพัฒนาการเรียนการสอนสาระทัศนศิลป์ของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาและ ระดับอื่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ก่อน และหลังการเรียน โดยใช้ นิทานเป็นสื่อประกอบการสอนสาระทัศนศิลป์

2.2 เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ก่อน และหลังการเรียน โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อประกอบการสอนสาระทัศนศิลป์

2.3 เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนที่เรียนโดยการใช้นิทานเป็นสื่อ ประกอบกับนักเรียนที่เรียนโดยใช้ดนตรีเป็นสื่อประกอบการสอนสาระทัศนศิลป์

3. สมมติฐานของการวิจัย

3.1 นักเรียนที่ได้เรียนสาระทัศนศิลป์โดยการใช้นิทานเป็นสื่อประกอบมีความคิด สร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนการเรียน

3.2 นักเรียนที่ได้เรียนสาระทัศนศิลป์โดยการใช้ดนตรีเป็นสื่อประกอบมีความคิด สร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนการเรียน

3.3 ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนที่เรียนสาระทัศนศิลป์โดยใช้นิทานเป็นสื่อ ประกอบแตกต่างกับนักเรียนที่เรียนโดยใช้ดนตรีเป็นสื่อประกอบ

4. ขอบเขตการวิจัย

4.1 ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสิวลี จังหวัดปทุมธานี จำนวน 4 ห้อง 80 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550

4.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสิวลี จังหวัดปทุมธานี จำนวน 2 ห้อง 40 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550

4.3 ขอบเขตด้านเวลา

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 ใช้เวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง โดยใช้นิทานเป็นสื่อประกอบการสอน 8 ชั่วโมง และใช้ดนตรีเป็นสื่อประกอบการสอน 8 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 16 ชั่วโมง ระหว่างเดือน มิถุนายน – กันยายน 2550

4.4 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้เป็นเนื้อหาสาระทัศนศิลป์เรื่องการวาดภาพระบายสี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยแบ่งเนื้อหาการสอน 8 เรื่อง ดังนี้

- เรื่องที่ 1 การวาดภาพจากเส้นและสี
- เรื่องที่ 2 การวาดภาพรูปร่างและรูปทรง
- เรื่องที่ 3 การวาดภาพจากแสงเงา
- เรื่องที่ 4 การจัดภาพ
- เรื่องที่ 5 การวาดภาพจากธรรมชาติ
- เรื่องที่ 6 การวาดภาพระบายสีสิ่งแวดล้อม
- เรื่องที่ 7 การวาดภาพระบายสีรูปทรงเรขาคณิต
- เรื่องที่ 8 การวาดภาพต่อเติมภาพจากเส้นให้เป็นเรื่องราว

4.5 ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง

4.4.1 ตัวแปรต้น คือ วิธีการสอน 2 วิธี คือ

- 1) การสอนโดยใช้นิทานเป็นสื่อประกอบการสอนสาระทัศนศิลป์
- 2) การสอนโดยใช้ดนตรีเป็นสื่อประกอบการสอนสาระทัศนศิลป์

4.4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

- 1) ความคิดสร้างสรรค์

5. นิยามศัพท์

5.1 ทัศนศิลป์ หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดผลงานทางศิลปะอย่างมีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ มีระบบระเบียบเป็นขั้นเป็นตอน สร้างสรรค์งานอย่างมีประสิทธิภาพสวยงาม

5.2 นิทาน หมายถึง เรื่องเล่าต่อ ๆ กันมา โดยอิงความจริง จินตนาการหรือแต่งขึ้นเพื่อให้ความรู้และความสนุกสนาน

5.3 คนตรี หมายถึง เสียงและจังหวะที่เป็นสื่อถ่ายทอดความรู้สึก รับรู้ เป็นภาษาที่ใช้สื่อสารกันแทนคำพูดหรือท่าทาง

5.4 การใช้นิทานในการเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอนสาระทัศนศิลป์โดยการนำนิทานเป็นสื่อประกอบการวาดภาพของนักเรียน

5.5 การใช้คนตรีในการเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอนสาระทัศนศิลป์โดยการนำคนตรีเป็นสื่อประกอบการวาดภาพของนักเรียน

5.6 ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิด รับรู้ เข้าใจสิ่งแปลกๆใหม่ๆ คิดได้หลายทิศทางและแสดงออกในรูปของงานศิลปะ

5.7 ผลของการใช้นิทานและคนตรีเป็นสื่อประกอบการสอน หมายถึง คะแนนความคิดสร้างสรรค์ที่วัดได้จากการวาดภาพจากลายเส้นของแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์หลังจากการเรียนการสอนโดยใช้นิทานและคนตรีเป็นสื่อประกอบ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในการวิจัยครั้งนี้คือ

6.1 เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้นิทานและคนตรีเป็นสื่อประกอบการสอนสาระทัศนศิลป์

6.2 เป็นแนวทางในการพัฒนาการสอนสาระทัศนศิลป์ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ที่มุ่งเน้นให้กล้าแสดงความคิดสร้างสรรค์และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน